

**De moderatie door sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond
van de effecten van moreel redeneervermogen op delinquentie bij
havo/vwo scholieren in Nederland**

Bachelorthesis van groep 5:

L. L. A. Coomans (3351440)

M. J. A. van den Nobelen (3339734)

L. Peek (3465993)

I. F. Weijenberg (3495485)

Onder supervisie van:

Dr. Q. A. W. Raaijmakers

13-06-2012

Voorwoord

Dit bacheloronderzoek van de studie Pedagogische Wetenschappen is uitgevoerd door Linda Coomans, Merel van den Nobelen, Lisa Peek en Irene Weijenberg, onder begeleiding van dr. Raaijmakers. Dit onderzoek is een onderdeel van een groter onderzoek van de Universiteit Utrecht naar angst en bepaalde ontwikkelingskenmerken van middelbare scholieren.

Abstract

Many factors have been identified to explain increased delinquent behavior among adolescents: uncertainty within the transition from childhood to adulthood, neurophysiologic changes and a changing attitude towards delinquency. In this article, the relation between moral reasoning and delinquency is explored. Also, the moderation of age, gender, religion and cultural background is researched. An one-moment survey, in the form of a questionnaire, is conducted among Dutch high school students ($n=1337$) aged 12 to 19. Our findings suggest a small negative relation between moral reasoning and delinquency among adolescents. A moderation effect was found for gender.

Keywords: moral reasoning, delinquency, adolescents.

Introductie

De laatste jaren is er in de media en politiek in toenemende mate aandacht voor delinquentie onder adolescenten. Hoewel de frequentie van delinquent gedrag onder adolescenten is gedaald, blijft het een serieus probleem (Snyder & Sickmund, 2006). Uit een onderzoek van Brugman en Stams (2005) komt naar voren dat 28% van de adolescenten toegeeft wel eens iets uit een winkel gestolen te hebben en 21% van de adolescenten rapporteert kleine vandalistische overtredingen. Delinquentie kan worden omschreven als een empirisch waargenomen gedragspatroon, waaronder verschillende gedragingen vallen. Dit onderzoek zal zich voornamelijk richten op lichte vergrijpen binnen de adolescentie, zoals activiteiten met betrekking tot agressie, diefstal en het opzettelijk beschadigen van eigendommen van anderen (Emler & Reicher, 1995). Er kan worden gesteld dat de adolescentie wordt geassocieerd met een toename van risicovol gedrag (Bellis, Downing, & Ashton, 2006). Dit onderzoek, met betrekking tot het moreel redeneervermogen en delinquentie, richt zich op havo en vwo scholieren in Nederland.

Delinquentie

De adolescentie betreft een periode waarin in relatief korte tijd zowel fysieke als gedragsmatige veranderingen plaatsvinden (Custers & Engels, 2003). Deze periode kan worden gezien als transitie tussen de kindertijd en de volwassenheid (Najman et al., 2009). Dit brengt onzekerheden met zich mee en deze veranderingen maken

adolescenten, met name vroege adolescenten, vatbaarder voor delinquentie (Custers & Engels, 2003). Er kunnen verschillende mogelijke oorzaken aangewezen worden voor de toename van delinquent gedrag tijdens de adolescentie. Uit onderzoek van Landsheer en Hart (1999) komt naar voren dat de toename in delinquent gedrag is gerelateerd aan een verandering in de houding ten opzichte van delinquentie, die tijdens deze fase positiever wordt. Daarnaast kan verhoogd delinquent gedrag worden geassocieerd met ontwikkelingen in de hersenchemie en hersenstructuren (Collins, 2004). Ten slotte kan de cognitieve ontwikkeling tijdens de adolescentie een verklaring bieden voor de verschillen in delinquent gedrag tussen adolescenten (Cohn, Bucolo, Rebellon, & van Gundy, 2010). Volgens Piaget (1965) ontwikkelen de cognitieve vaardigheden naar mate een kind ouder wordt. Late adolescenten zijn doorgaans beter in staat om over abstracte concepten te redeneren en beslissingen te nemen over hypothetische situaties dan vroege adolescenten.

Moreel redeneren en delinquentie

In deze studie zal de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie worden onderzocht. Morele ontwikkeling kan worden omschreven als de toename van de vaardigheid om na te kunnen denken en te kunnen redeneren over morele vraagstukken (Kohlberg, 1971, in Tarry & Emler, 2007). Moreel redeneren is volgens Kohlberg (1969) een specifiek aspect van moreel rechtvaardigen. Onder morele rechtvaardiging valt de inhoud van de argumenten bij het maken van morele beslissingen. Moreel redeneren wordt omschreven als de structuur onderliggend aan deze argumenten of het patroon waarlangs deze argumenten worden gevormd. Tijdens de adolescentie ontwikkelt dit patroon van denken over morele vraagstukken zich van een simpele egocentrische oriëntatie naar een meer complexe sociale oriëntatie (Cohn et al., 2010). Dit kan invloed hebben op de manier waarop sociale informatie wordt verwerkt (Palmer & Hollin, 2000).

Volgens Kohlbergs cognitieve ontwikkelingstheorie van moreel redeneren ontwikkelt het moreel redeneervermogen zich geleidelijk tijdens de kindertijd en adolescentie. De niveaus die binnen deze theorie worden onderscheiden zijn respectievelijk het preconventionele niveau, het conventionele niveau en het postconventionele niveau, waarbij deze laatste niet van toepassing is op adolescenten (Kohlberg, 1969). Op het niveau van preconventioneel redeneren wordt moreel redeneren gebaseerd op de waarschijnlijkheid van externe straffen en beloningen. Op het niveau van conventioneel redeneren is moreel redeneren minder egocentrisch en wil de persoon overeenkomen met de morele verwachtingen van anderen (Kohlberg, 1976).

Verschillende onderzoeken hebben de relatie tussen het moreel redeneervermogen en delinquent gedrag van adolescenten bevestigd (Brugman & Aleva, 2004; Cohn et al., 2010; Tarry & Emler, 2007; Palmer & Hollin 2000). Kohlbergs

cognitieve ontwikkelingstheorie van moreel redeneren kan worden toegepast als verklaring voor delinquent gedrag. Het voorspelt dat het begaan van lichte vergrijpen als moreel aannemelijker wordt gezien door een adolescent die redeneert op preconventioneel niveau (Kohlberg, 1969). Hieruit kan worden opgemaakt dat adolescenten die delinquent gedrag vertonen zich op een lager niveau van moreel redeneren bevinden dan adolescenten die geen delinquent gedrag vertonen (Aleixo & Norris, 2000; Leenders & Brugman, 2005). Het is belangrijk om op te merken dat delinquentie onder adolescenten afkomstig lijkt te zijn van een specifiek niveau van moreel redeneren in plaats van een totale afwezigheid van morele belangstelling (Tarry & Emler, 2007).

Sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond

Er zijn verschillende factoren die mogelijk invloed uitoefenen op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie. In dit onderzoek zal gekeken worden naar de moderatie-effecten van sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond.

Uit verscheidene onderzoeken onder Nederlandse jongeren is gebleken dat jongens vaker delicten plegen dan meisjes. Deze resultaten wijzen op een grotere aanwezigheid van jongens in de criminaliteit. Het grootste verschil is dat jongens bijna twee keer zo vaak een geweldsdelict plegen dan meisjes (Sanchez-Martin et al., 2011; Hagan, McCarthy & Foster, 2002). Op het gebied van moreel redeneren zijn er zeer wisselende resultaten gevonden wat betreft de samenhang met sekse. Onderzoek van Lardén, Melin, Holst en Långström (2006) toont bijvoorbeeld aan dat meisjes op een significant hoger niveau redeneren dan jongens, terwijl onderzoek van Raaijmakers, Engels en van Hoof (2005) geen significante verschillen heeft gevonden. Raaijmakers en collega's (2005) hebben geen moderatie-effect van sekse op de samenhang van het moreel redeneervermogen en delinquentie gevonden. De vroege adolescentie is echter in dit onderzoek niet meegenomen.

Ook leeftijd is een belangrijke factor om mee te nemen in de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie. In dit onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen de vroege adolescentie (12-15 jaar) en de late adolescentie (16-19 jaar). Delinquent gedrag begint volgens onderzoek in de vroege adolescentie, escaleert tijdens de late adolescentie en daalt vervolgens sterk bij de meeste jongvolwassenen (Landsheer & van Dijkum, 2005; Farrington, 2005). Dit wordt de omgekeerde U-curve genoemd (Hirshi & Gottfredson, 1983). Het niveau van moreel redeneren ontwikkelt zich naarmate een persoon ouder wordt. De respondenten van 10 jaar oud uit het onderzoek van Colby, Kohlberg, Gibbs en Lieberman (1983) redeneerden doorgaans op preconventioneel niveau. Op de leeftijd van 13 jaar bevonden de meesten zich in de transitie van het preconventionele niveau naar het conventionele niveau. Ten slotte

bevond de meerderheid van de respondenten van 16 jaar zich op het niveau van conventioneel redeneren. Over het moderatie-effect van leeftijd op de samenhang is weinig bekend.

Een derde moderator op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie is religie, die in dit onderzoek wordt onderscheiden als gelovig en niet-gelovig. Uit onderzoek van Gladding, Lewis en Adkins (1981, in Glover, 1997) blijkt dat individuen die lager scoren op de schaal voor gelovigheid, vaker redeneren op het preconventionele niveau. Glover (1997) suggereert dat aspecten van religie het moreel redeneren kunnen beïnvloeden. Gelovige adolescenten oordelen vaker vanuit een godsdienstige norm in plaats vanuit een moreel oogpunt (Ernsberger & Manaster, 1981, in Duriez, 2003). Uit ander onderzoek komt echter naar voren dat er geen significante relatie bestaat tussen gelovigheid en moreel redeneren. Het hebben van een religie lijkt geen invloed te hebben op de morele houding en het redeneervermogen (Duriez, 2003; Duriez & Soenens, 2006; Kohlberg, 1981, in Duriez, 2003).

Ten slotte wordt er gekeken naar de invloed van culturele achtergrond, die in dit onderzoek wordt ingedeeld in autochtoon en niet-autochtoon. Er zijn verscheidene onderzoeken die een relatie tussen culturele achtergrond en delinquentie bevestigen (Bauer et al., 2011; Benschop, Harrison, Korf, & Erickson, 2006). De studie van Domburg, Vermeiren, Blokland en Doreleijers (2009) toont aan dat adolescenten met een niet-autochtone achtergrond in hogere mate vertegenwoordigd zijn binnen de groep Nederlandse jeugddelinquenten. Kohlberg (1969) ziet zijn model als een universeel kader voor morele waarden die toepasbaar is in alle maatschappijen en culturen. Deze aanname kan echter leiden tot een onderschatting van de rol van cultuur in het morele redeneervermogen. Cultuur heeft niet alleen invloed op wat mensen als moreel waardig beschouwen, maar ook de manier waarop ze over het vraagstuk redeneren (Tarry & Emler, 2007). Over de invloed van de culturele achtergrond op de relatie tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie, is op het moment weinig concrete informatie beschikbaar.

Doel van de studie

Er is nauwelijks informatie beschikbaar over de effecten van de moderatoren sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie. Aan de hand van de onderzoeksvraag: "Is er een negatieve samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie in de adolescentie?" zal deze samenhang worden onderzocht. Daarbij zal worden onderzocht in hoeverre de afzonderlijke moderatoren en een combinatie hiervan deze samenhang beïnvloeden.

Methode

Steekproef

Het onderzoek is uitgevoerd in de vorm van een *one-moment survey* in het voorjaar van 2012. Bij 1337 middelbare scholieren zijn verschillende vragenlijsten afgenomen, waarvan 621 van het mannelijke geslacht (53.1%), 710 van het vrouwelijke geslacht (46.4%) en van zes scholieren ontbreken deze gegevens (0.4%). De jongste respondent is 12 jaar en de oudste respondent is 19 jaar. In de groep vroege adolescenten (12-15 jaar) bevinden zich 512 scholieren (38.3%). In de groep late adolescenten (16-19 jaar) bevinden zich 805 scholieren (60.2%). De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 15.2 jaar ($SD=1.7$). Met betrekking tot religie hebben 798 scholieren aangegeven niet-gelovig te zijn (59.7%), 423 scholieren hebben aangegeven gelovig te zijn (31.6%) en van 112 scholieren ontbreken deze gegevens (8.7%). Wat betreft de culturele achtergrond blijkt dat 1049 scholieren twee Nederlandse ouders hebben (78.5%). Van de overige scholieren hebben 282 scholieren één of twee ouders van niet-Nederlandse afkomst (21.0%) en van zes scholieren was de afkomst van de ouders onbekend (0.4%). In verband met de moeilijkheidsgraad van de vragenlijsten is besloten om enkel havo en vwo scholieren op te nemen in het onderzoek. De scholieren hebben geheel vrijwillig deelgenomen aan het onderzoek. Bovendien is er gebruik gemaakt van *informed consent* van de ouders en hebben de betrokken scholen toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoek. De resultaten van het onderzoek zullen anoniem en op geaggregeerd niveau worden gepubliceerd.

Meetinstrumenten

Delinquentie.

De betrokkenheid van de respondenten bij delinquentie wordt gemeten door middel van een delinquentieschaal (Baerveldt, 1992). Deze schaal bestaat uit 16 items en heeft in dit onderzoek een Cronbach's Alpha van .85. Op deze schaal is een factoranalyse uitgevoerd, waaruit blijkt dat de verklaarde variantie van de eerste factor 33.88% bedraagt, met een range van de factorladingen van 0.492 tot 0.668.

De items zijn verdeeld over verschillende activiteiten met betrekking tot lichte vergrijpen. Een voorbeelditem, waarmee wordt begonnen, is: '*Heb je de afgelopen 12 maanden wel eens één van de volgende dingen gedaan?*'. Voorbeelditems, die daar op volgen, zijn: '*Door de politie opgepakt omdat je iets had gedaan?*', '*Een fiets gestolen?*' en '*Betrokken geweest bij een gevecht?*'. De respondenten zijn gevraagd om voor elk item aan te geven in hoeverre ze hebben deelgenomen aan de desbetreffende activiteit gedurende een periode van 12 maanden. Hierbij betreffen de antwoordcategorieën; (1) = *nooit*, (2) = *één keer*, (3) = *twee of drie keer* (4) = *vier keer of meer*.

Moreel redeneervermogen.

In dit onderzoek wordt het moreel redeneervermogen gemeten aan de hand van een vragenlijst over vier artikelen van het Verdrag van de Rechten van het Kind (artikel 14, 16, 23 en 29), zoals opgesteld door de Verenigde Naties in 1989. Deze artikelen zijn zodanig aangepast dat deze begrijpelijk zijn voor scholieren zonder kennis van juridische terminologie (Raaijmakers & van Hoof, 2006).

De groep scholieren wordt gevraagd hun mening over deze artikelen te geven aan de hand van acht terugkomende stellingen, zoals *'Moeilijk-makkelijk te begrijpen.'* en *'Dit artikel maakt mensen wel-niet verantwoordelijk voor elkaar.'* In totaal zijn er 32 (4*8) items met een negenpuntsbipolaire schaal.

Deze vragenlijst meet in dit onderzoek moreel begrip met een Cronbach's Alpha van .74, moreel *commitment* met een Cronbach's Alpha van .76 en morele integratie met een Cronbach's Alpha van .78. In dit onderzoek zal het moreel redeneervermogen worden gemeten aan de hand van de morele integratieschaal. Morele integratie is de mate van consistent redeneren bij verschillende morele dilemma's. De mate van morele integratie wordt gebaseerd op de intra-individuele correlaties tussen de antwoorden op de stellingen met betrekking tot de vier artikelen. Per individu wordt een gemiddelde correlatie berekend, waarbij een hoge correlatie gelijk staat aan een hoge consistentie in het moreel redeneervermogen.

Moderatoren.

De moderatoren die worden gebruikt betreffen leeftijd, sekse, religie en culturele achtergrond. De moderator leeftijd is verdeeld in twee groepen, namelijk vroege adolescentie (12-15 jaar) en late adolescentie (16-19 jaar). Aan de hand van antwoordcategorieën zijn de religie en culturele achtergrond van de respondent bepaald. De groep scholieren is wat betreft religie verdeeld in twee groepen, namelijk niet-gelovig en gelovig. De eerste groep omvat de antwoordcategorie *'neen'* en de tweede groep omvat de antwoordcategorieën: *'ik ben wel gelovig, maar ik hoor niet bij een bepaald geloof'*, *'ja, katholiek'*, *'ja, protestant'* en *'ja, islam'*. Wat betreft culturele achtergrond is de groep scholieren verdeeld in autochtoon en niet-autochtoon. Dit is gebaseerd op de afkomst van zowel vader als moeder, aan de hand van een combinatie van twee dezelfde vragen met de antwoordcategorieën: *'Nederland'*, *'Marokko'*, *'Turkije'* en *'Suriname'*. Zowel bij religie als bij culturele achtergrond is de respondent in staat gesteld zelf een antwoord te geven als de overige antwoordcategorieën niet van toepassing zijn, betreffende *'Anders, nl...'*

Data analyse

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag wordt een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd. Hiervoor is gekozen, omdat deze een beeld geeft van de correlatie (r), de variantie (R^2) en de helling (b) van de samenhang van het niveau van het moreel redeneervermogen met de frequentie van delinquentie (Field, 2009). Een ANOVA zal worden uitgevoerd om te kijken of het model significant is. Het model wordt significant bevonden als $p < .05$.

Er zal worden gekeken in hoeverre sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie beïnvloeden in de adolescentie. Om inzicht te krijgen in het effect van deze moderatoren zal gebruik worden gemaakt van een meervoudige regressieanalyse, waarbij de moderatoren als dummy-variabelen worden ingevoerd. Daarnaast zal de hogere orde interactie van de moderatoren op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie worden vastgesteld. De gestandaardiseerde B-coëfficiënten geven de relatieve verschillen tussen de groepen weer. Hierbij wordt gekeken naar de 95%-betrouwbaarheidsintervallen van B . Twee groepen verschillen significant als de B-coëfficiënten van de beide groepen niet binnen elkaars betrouwbaarheidsinterval vallen. Deze analyses zullen worden uitgevoerd met het programma SPSS 20.

Resultaten

Samenhang moreel redeneervermogen en delinquentie

De respondenten hebben gemiddeld een score van 1.17 ($SD=0.31$) op de delinquentieschaal. Op de morele integratieschaal hebben de respondenten gemiddeld een score van 0.42 ($SD=0.27$). Om het lineaire verband tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie vast te stellen is een regressieanalyse uitgevoerd, waaruit blijkt dat $R^2=.026$. Dit betekent dat 2.6% van de variantie in delinquentie wordt verklaard door het moreel redeneervermogen. Uit de regressieanalyse blijkt ook dat $\beta=-.160$ ($B=0.184$, $SE=0.31$, $p<.001$). Dit betekent dat een verandering van het moreel redeneervermogen samen gaat met 1.6% verandering op van delinquentie. De ANOVA wijst uit dat het moreel redeneervermogen een significante voorspeller is van delinquentie ($F(1,1316)=34.727$, $p<.001$).

Moderatie-effecten: sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond

Bij de regressieanalyse is specifiek gekeken naar de invloed van sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie. Wanneer wordt gekeken naar de invloed van sekse op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie, blijkt dat sekse een significante invloed

heeft op deze samenhang. Voor de overige moderatoren, leeftijd, religie en culturele achtergrond is geen significant effect gevonden, zoals samengevat in Tabel 1.

Tabel 1. Samenvatting enkelvoudige moderatie-effecten van sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond op het verband van het moreel redeneervermogen en delinquentie.

Moderatoren	<i>N</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>p</i>	95%- betrouwbaarheidsinterval voor <i>B</i>
Sekse						
Jongens	608	-.259	.056	-.185	.000	-.369 < > -.149
Meisjes	704	-.052	.025	-.079	.036	-.101 < > -.004
Leeftijd						
Vroege adolescentie	509	-.173	.043	-.176	.000	-.257 < > -.089
Late adolescentie	789	-.182	.043	-.148	.000	-.267 < > -.097
Religie						
Niet-gelovig	786	-.182	.037	-.173	.000	-.254 < > -.110
Gelovig	417	-.162	.063	-.125	.011	-.285 < > -.038
Culturele achtergrond						
Autochtoon	1034	-.173	.033	-.162	.000	-.237 < > -.109
Niet-autochtoon	278	-.230	.085	-.161	.007	-.397 < > -.063

Hogere orde interactie van sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond

Op basis van een 2*2*2*2-analyse van de vier moderatoren zijn 16 groepen samengesteld. Om groepen van voldoende grootte te creëren zijn de groep ‘jongens, vroege adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon’ en de groep ‘jongens, late adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon’ samengevoegd. Ook de groep ‘meisjes, vroege adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon’ en de groep ‘meisjes, late adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon’ zijn samengevoegd. Uiteindelijk zijn 14 groepen opgenomen in de analyse van de hogere orde interactie. Hieruit blijkt dat autochtone, niet-gelovige jongens in de vroege adolescentie significant verschillen van gelovige, autochtone en niet-autochtone meisjes in de vroege en de late adolescentie. Ook verschillen deze jongens van de niet-gelovige, autochtone meisjes in de vroege en late adolescentie, zoals beschreven in Tabel 2.

MOREEL REDENEERVERMOGEN EN DELINQUENTIE

Tabel 2. Samenvatting hogere orde interactie van sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond op de relatie van moreel redeneervermogen en delinquentie.

Groepen	<i>N</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>p</i>	95%- betrouwbaar- heidsinterval voor <i>B</i>
1. Jongens, late adolescentie, niet-gelovig en autochtoon	187	-.117	.095	-.091	.217 ^a	-.304 < > .069
2. Jongens, late adolescentie, gelovig en autochtoon	64	-.365	.188	-.240	.056 ^a	-.740 < > .010
3. Jongens, late adolescentie, gelovig en niet-autochtoon	40	-.108	.410	-.043	.794 ^a	-.934 < > .722
4. Jongens, vroege adolescentie, niet-gelovig en autochtoon	123	-.306	.097	-.276	.002 ^b	-.498 < > -.114
5. Jongens, vroege/late adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon	49	-.413	.215	-.270	.061 ^a	-.846 < > .020
6. Jongens, vroege adolescentie, gelovig en autochtoon	40	-.391	.194	-.311	.051 ^a	-.784 < > .001
7. Jongens, vroege adolescentie, gelovig en niet-autochtoon	35	-.230	.239	-.165	.343 ^a	-.717 < > .256
8. Meisjes, late adolescentie, niet-gelovig en autochtoon	231	-.114	.048	-.154	.019 ^c	-.209 < > -.019
9. Meisjes, vroege/late adolescentie, niet-gelovig en niet-autochtoon	59	-.016	.091	-.024	.859 ^a	-.198 < > .166
10. Meisjes, vroege adolescentie, niet-gelovig en autochtoon	124	-.120	.040	-.261	.003 ^c	-.200 < > -.041
11. Meisjes, late adolescentie, gelovig en niet-autochtoon	44	-.003	.075	-.007	.966 ^c	-.154 < > .148
12. Meisjes, late adolescentie, gelovig en autochtoon	100	-.012	.091	-.013	.897 ^c	-.193 < > .169
13. Meisjes, vroege adolescentie, gelovig en niet-autochtoon	38	-.075	.055	-.220	.185 ^c	-.186 < > .037
14. Meisjes vroege adolescentie, gelovig en autochtoon	44	-.030	.026	-.176	.254 ^c	-.084 < > .023

a verschilt niet significant van *b* en *c*.

b verschilt significant van *c*.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie aan de hand van de onderzoeksvraag: "Is er een negatieve samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie in de adolescentie?". Daarbij is onderzocht in hoeverre de afzonderlijke moderatoren, sekse, leeftijd, religie en culturele achtergrond, en een combinatie hiervan, deze samenhang beïnvloeden.

Uit de resultaten blijkt dat er een negatieve samenhang bestaat tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie. Wanneer er sprake is van een lager moreel redeneervermogen, wordt er meer delinquent gedrag vertoond. Dit komt overeen met bevindingen op basis van de literatuur. Er is sprake van een klein verband tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie, 2.6% van de variantie in delinquentie wordt verklaard door het moreel redeneervermogen. Voor de moderator sekse is een significant effect gevonden, waarbij de relatie sterker is voor jongens dan voor meisjes. Voor de variabelen leeftijd, religie en culturele achtergrond zijn geen significante enkelvoudige moderatie-effecten gevonden op de samenhang van het moreel redeneervermogen met delinquentie.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat jongens vaker lichte vergrijpen plegen dan meisjes, terwijl er geen verschillen worden gevonden met betrekking tot het moreel redeneervermogen. Op basis van deze gegevens zou kunnen worden verwacht dat sekse de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie modereert. Dit komt overeen met de resultaten. Uit de analyse van de hogere orde interactie blijkt dat jongens in de late adolescentie niet verschillen van meisjes. Wel blijkt dat autochtone, niet-gelovige jongens in de vroege adolescentie verschillen van alle gelovige meisjes en van de niet-gelovige, autochtone meisjes. Deze resultaten verschillen met de resultaten uit het onderzoek van Raaijmakers en collega's (2005). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Raaijmakers en collega's (2005) geen adolescenten onder de leeftijd van 15 jaar hebben meegenomen in het onderzoek.

Volgens de U-curve neemt delinquentie toe naarmate een kind ouder wordt, met een piek in de middenadolescentie, waarna deze weer daalt. Het moreel redeneervermogen bevindt zich gedurende de middenadolescentie in de transitie van het preconventioneel naar het conventioneel redeneren. De piek in delinquentie lijkt parallel te lopen met de transitie van het moreel redeneervermogen in de middenadolescentie. In dit onderzoek kan het niet-significante moderatie-effect van leeftijd mogelijk een gevolg zijn van de verdeling in twee groepen, in plaats van een verdeling in drie groepen. Hierdoor kan de stijging van delinquentie in combinatie met het moreel redeneervermogen in de middenadolescentie mogelijk niet worden aangetoond.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek blijkt geen enkelvoudig moderatie-effect voor de moderator religie. In het huidige onderzoek worden veel verschillende

geloven opgenomen, terwijl er geen rekening wordt gehouden met de verschillen tussen deze geloven. Hierbij zou bijvoorbeeld rekening gehouden moeten worden met de uitingsvorm. Het is mogelijk dat hierdoor de invloed van de religie op de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie niet volledig kan worden vastgesteld. Wel blijkt uit de hogere orde interactie dat autochtone, niet-gelovige jongens in de vroege adolescentie significant verschillen van alle gelovige meisjes en niet-gelovige, autochtone meisjes.

Met betrekking tot de moderator culturele achtergrond, kunnen de resultaten het gevolg zijn van de indeling in de groepen autochtoon en niet-autochtoon. Uit de literatuur is een verschil gebleken tussen de groepen westerse en niet-westerse adolescenten. In dit onderzoek zijn de respondenten echter niet in de groepen westers en niet-westers ingedeeld. Dit is het gevolg van de vijfde antwoordcategorie "Anders, nl...", hierin is geen scheiding aan te brengen tussen westers en niet-westers. Dit kan worden ondervangen door deze categorie niet mee te nemen in de analyse. Hierdoor ontstaan twee groepen, namelijk kinderen van twee Nederlandse ouders en kinderen van één of twee niet-Nederlandse ouders van Marokkaanse, Turkse en/of Surinaamse afkomst. Hiervoor is in dit onderzoek niet gekozen omdat de groep niet-westers in dat geval een te kleine omvang ($N=84$) zou hebben in vergelijking met de westerse groep ($N=1034$).

Na het uitvoeren van een regressieanalyse, is gebleken dat er ook geen significante enkelvoudige moderatie-effecten zijn na het verwijderen van de vijfde antwoordcategorie, zoals weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3. Enkelvoudig moderatie-effect van culturele achtergrond, zonder antwoordcategorie 5.

Moderatoren	<i>N</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>p</i>	95%-betrouwbaarheidsinterval voor <i>B</i>
Westers	1034	-.173	.033	-.162	.000	-.237 < > -.109
Niet-westers	84	-.225	.163	-.150	.172	-.550 < > .100

In toekomstig onderzoek naar de samenhang tussen het moreel redeneervermogen en delinquentie is het van belang om de verschillende uitingsvormen van delinquentie, die kunnen verschillen met betrekking tot de sekse van de adolescent, te betrekken in het onderzoek.

Referenties

- Aleixo, P. A., & Norris, C. E. (2000). Personality and moral reasoning in young offenders. *Personality and Individual Differences, 28*, 609-623.
- Baerveldt, C. (1992). Schools and the prevention of petty crime: Search for a missing link. *Journal of Quantitative Criminology, 8*, 79-94.
- Bauer, S. M., Steiner, H., Feucht, M., Stompe, T., Karnik, N., Kasper, S., & Plattner, B. (2011). Psychosocial background in incarcerated adolescents from Austria, Turkey and former Yugoslavia. *Psychiatry Research, 185*, 193-199.
- Bellis, M., Downing, J., & Ashton, J. (2006). Adults at 12? Trends in puberty and their public health consequences. *Journal of Epidemiology and Community Health, 11*, 910-911.
- Benschop, A., Harrison, D., Korf, D. J., & Erickson, P. G. (2006). Different concepts of ethnicity in a cross-Atlantic study of violence and drug use among deviant youth. *European Journal of Criminal Policy and Research, 12*, 61-78.
- Brugman, D., & Aleva, A. E. (2004). Developmental delay or regression in moral reasoning by juvenile delinquents. *Journal of Moral Education, 33*, 321-338.
- Brugman, D., & Stams, G. J. (2005). Schoolklimaat: Morele opvoeding in het voortgezet onderwijs. In: M. H. Van IJzendoorn & H. De Frankrijker (red.), *Pedagogiek in beeld. Een inleiding in de pedagogische studie van opvoeding, onderwijs en hulpverlening (2nd ed.)* (pp. 399-409).
- Cohn, E. S., Bucolo, D., Rebellon, C. J., & van Gundy, K. (2010). An integrated model of legal and moral reasoning and rule-violating behavior: The role of legal attitudes. *Law and Human Behavior, 34*, 295-309.
- Colby, A., Kohlberg, L., Gibbs, J., & Liebermann, M. (1983). A longitudinal study of moral judgment. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 48*, 1-124.
- Collins, R. E. (2004). Onset and desistance in criminal careers: Neurobiology and the age-crime relationship. *Journal of Offender Rehabilitation, 39*, 1-19.

- Custers, K. E. P. T., & Engels, R. C. M. E. (2003). Delinquentie van adolescenten: De rol delinquente vrienden en emotionele problemen. *Pedagogiek, 23*, 137-155.
- Domburg, L., Vermeiren, R., Blokland, A. A. J., & Doreleijers, A. H. (2009). Delinquent development in Dutch childhood arrestees: Developmental trajectories, risk factors and co-morbidity with adverse outcomes during adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 96-105.
- Duriez, B. (2003). Religiosity, moral attitudes and moral competence: A research note on the relation between religiosity and morality. *Archiv für Religionspsychologie, 25*, 210-221.
- Duriez, B., & Soenens, B. (2006). Religiosity, moral attitudes and moral competence: A critical investigation of the religiosity-morality relation. *International Journal of Behavioral Development, 30*, 76-83.
- Emler, N., & Reicher, S. (1995). *Adolescence and delinquency: The Collective management of reputation*. Oxford: Blackwell.
- Farrington, D. P. (Ed.). (2005). *Integrated developmental and life-course theories of offending*. New Brunswick: Transaction.
- Field, A. (2009). *Discovering Statics using SPSS*. London: Sage.
- Glover, R. J. (1997). Relationships in moral reasoning and religion among members of conservative, moderate, and liberal religious groups. *Journal of Social Psychology, 137*, 247-254.
- Hagan, J., McCarthy, B., & Foster, H. (2002). A gendered theory of delinquency and despair in the life course. *Acta Sociologica, 45*, 37-46.
- Hirshi, T., & Gottfredson, M. (1993). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology, 89*, 552-584.
- Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. In D. A. Goslin (eds.), *Handbook of socialization theory and research* (pp. 347-480). Chicago: Rand McNally.

- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization: The cognitive-development approach. In T. Lickona (Ed.), *Moral Development and Behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Landsheer, J. A., & Van Dijkum, C. (2005). Male and female delinquency trajectories from pre through middle adolescence and their continuation in late adolescence. *Adolescence, 40*, 729-748.
- Landsheer, J. A., & Hart, H. T. (1999). Age and adolescents delinquency: The changing relationship among age, delinquent attitude, and delinquent activity. *Criminal Justice and Behavior, 26*, 373-388.
- Lardén, M., Melin, L., Holst, U., & Långström, N. (2006). Moral judgement, cognitive distortions and empathy in incarcerated delinquent and community control adolescents. *Psychology, Law and Crime, 12*, 453-462.
- Leenders, I., & Brugman, D. (2005). Moral/non-moral domain shift in young adolescents in relation to delinquent behaviour. *British Journal of Developmental Psychology, 23*, 65-79.
- Najman, J. M., Hayatbakhsh, M. R., McGee, T. R., Bor, W., Callaghan, J. O., & Williams, G. M. (2009). The impact of puberty on aggression/delinquency: Adolescence to young adulthood. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology, 42*, 369-386.
- Palmer, E. J., & Hollin, C. R. (2000). The interrelations of socio-moral reasoning, perceptions of own parenting and attributions of intent with self-reported delinquency. *Legal and Criminological Psychology, 5*, 201-218.
- Piaget, J. (1965). *The moral judgement of the child*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Raaijmakers, Q. A. W., Engels, R. C. M. E., & Van Hoof, A. (2005). Delinquency and moral reasoning in adolescence and young adulthood. *International Journal of Behavioral Development, 29*, 247-258.
- Raaijmakers, Q. A. W., & Van Hoof, A. (2006). Does moral reasoning represent sociomoral structure or political ideology? *Social Behavior and Personality, 34*, 617-638.

MOREEL REDENEERVERMOGEN EN DELINQUENTIE

Sanchez-Martin, J., Azurmendi, A., Pascaul-Sagastizabal, E., Caras, J., Braza, F., Braza, P., Carreras, M., & Muzoz, J.M. (2011). Androgen levels and impulsivity measures as predictors of physical, verbal and indirect aggression in boys and girls.

Psychoneuroendocrinology, 36, 750-760.

Snyder, H. N., & Sickmund, M. (2006). Juvenile Offenders and Victims: 2006 National Report. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention

Tarry, H., & Emler, N. (2007). Attitudes, values and moral reasoning as predictors of delinquency. *British Journal of Developmental Psychology, 25*, 169-183.